De glazen bal en de blonde krulletjes

Ida Heijermans

bron
Ida Heijermans, *De glazen bal en de blonde krulletjes*. Met illustraties van Tjeerd Bottema. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam 1920

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/heij023glaz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

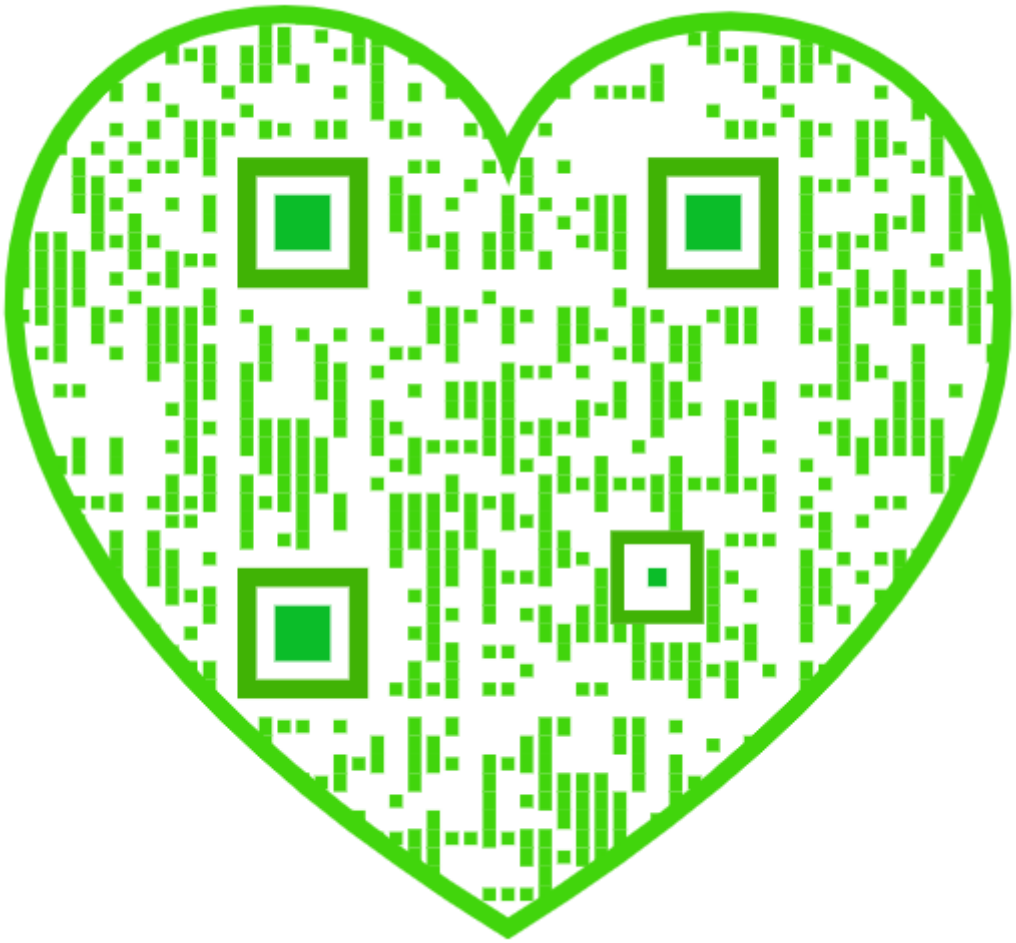

I.
Het boertje met de ronde oogen.

Het was een prachtige zomeravond, zoo mooi, dat de kinderen dansten en zongen, alsof het feest was en de groote menschen maar niet genoeg konden kijken naar al het schoone van hemel en aarde.

De zon daalde.

Rechts vielen haar stralen in het dorp Hoogerheide en links in Nederheide.

In het eerste dorp viel het licht op een grooten, glinsterenden glazen bal, zooals er wel in tuinen staan.

In Nederheide werd het opgevangen door de blonde krulletjes van een heel klein kindje.

De glazen bal en het zijïge haar van het jongetje weerkaatsten ieder op hun manier de zonnestralen en omdat zij het niet op dezelfde wijze deden, is het verhaal geschreven kunnen worden, dat volgt.

***

De groote, zilverachtige glazen bal stond in een tuin.

Het dorp Hoogerheide was heel mooi, ook het hoekje, waar die tuin lag. In de verte waren er heuvels, welke donker en toch wazig afstaken tegen den gloeienden hemel. Het landschap leek wel betooverd door een goeden geest, die voor de menschen niets dan het allerbeste had willen bedenken.

Naar al dat schoone keek een zwerver, die een langen tocht achter zich had. Hij was moe en ging zitten aan den kant van den weg, juist tegenover den glinsterenden bal, zoodat zijn beeld zich afteekende in het gebogen zilverachtige glas. Een zonderling

mannetje leek hij in den bal, waar de zonnestralen op vielen. Een mal verwrongen figuurtje was er in te zien. Dat was niet de schuld van de stralen, maar van den bal, die zoo heel rond was. De zwerver echter zag niets van het malle spiegelbeeld, want hij zat er met zijn rug naar toe. Misschien zou hij er niet eens op gelet hebben, al had hij het kunnen zien, want hij keek naar de wazige heuvels en den stralenden hemel. Het was hem of hij alles meer gezien had.

Toen voelde hij zich plotseling treurig worden. Alles was nog even schoon als het oogenblik te voren. Hier en daar lagen er boerderijen. Kinderen speelden in de verte. De zwaluwen scheerden boven hem. De vleugels van een libel leken doorzichtig goud in het zonlicht.

Maar tusschen al dit mooie en vroolijke en den zwerver schoof zich een donkere wolk.

De man voelde zich eenzaam, heel alleen in de groote, schoone wereld en hoe meer al het hem omringende iets bekends kreeg, hoe eenzamer het werd voor hem in het mooie dorp onder den glanzenden hemel.

Want eens had ook hij in een huisje gewoond van een dorp ergens op de heide. Eens had ook hij gedanst en gezongen, omdat hij niet anders kon dan juichen en vroolijk zijn, als alles gonsde, en sjilpte, en straalde. Eens had ook hij een vader en moeder gehad, die voor hem zorgden.

Maar hij was ouder geworden en had veel dingen gedaan, die niet goed waren. Nu zwierf hij van streek tot streek, héél alleen op de groote wereld. Niemand en niets wachtte hem den schoonen zomeravond, waarin het landschap sprookjesachtig mooi was.

Toen zette de zwerver zijn pakje naast zich neer en steunde

met de ellebogen op de knieën. Zijn moede hoofd liet hij rusten op de handen en hij staarde voor zich heen zonder iets te zien.

Achter hem boog het spiegelbeeld in den bal zich ook; mal, dwaas en verwrongen.

De zwerver raakte zoo aan het dwalen in het land zijner herinneringen, drong zoo diep door in de paden daar, dat hij niet eens het boertje zag, die naar het beeld in den bal keek en dan naar den man, wiens gestalte zoo verwrongen werd weergegeven door het glas.

Het boertje was de eigenaar van het glas. Misschien had hij te veel altijd in den bal gekeken, die alles, wat er zich in spiegelde, zoo zonderling verwrong. Misschien was het boertje wel zoo geboren, maar zeker was het dat zijn oogen net waren in het klein wat de bal was in het groot. De lichtstralen vielen erin, maar mal en dwaas werden zij teruggekaatst door de sluwe, glin-

sterende oogjes van het boertje. Voor hem was er enkel mooi licht op en om vette koeien en zware, knorrende varkens.

Met die bolle oogjes keek het boertje naar het beeld van den zwerver in den glazen bal en toen weer naar den man, die zat met het hoofd in de handen.

'Wat een kerel, wat een schavuit,' dacht het boertje in wiens oogen zoo heel veel scheef en dwaas zich afteekende.

'Hei,' riep hij toen.

Maar de zwerver, die diep in het land zijner herinneringen toefde, hoorde niets.

'Wat een griezelige kerel,' dacht het boertje en toen schreeuwde hij: 'vooruit man, je hoeft hier niet te zitten.'

De zwerver lichtte het hoofd op en als een hond, die geslagen is, stond hij op en liep, waar zijn beenen hem heen brachten.

Het boertje keek hem na. Donker was de figuur van den zwerver op den weg, die uit scheen te loopen op de ondergaande zon. Hij zag, dat de man een eind verder weer zitten ging en weer het hoofd op de handen steunde.

Toen harkte het boertje in zijn stal den mest wat bijeen en hij bracht afval aan zijn varkens. De zon ging onder. In den glazen bal weerkaatste zich het licht van een enkele ster. En doelloos zwierf de zwerver, eenzaam, héél eenzaam met al de herinneringen die er plotseling in hem waren, herinneringen aan zijn dorp, zijn jeugd en zijn ouders.

***

Den nacht, volgende op dien schoonen avond, werd er geld gestolen van boer Hannes, die ook in Hoogerheide woonde. Een dief moest zijn binnengeslopen, toen de bewoners ter bruiloft waren bij familie, die een half uur verder een boerderij had. Boer

Hannes had onmiddellijk den diefstal ontdekt, toen hij thuis kwam.

‘Die kerel moet de dief zijn, die landlooper,’ besliste het boertje, toen hij van den diefstal hoorde. ‘Ik zou hem uit duizend herkennen,’ en het boertje beschreef het uiterlijk van den zwerver.

Toen gingen de veldwachters aan het zoeken en zij vonden in een bosch den zwerver.

Hij kon slechts vertellen, dat hij den heelen nacht gezworven had. Hij zag er verdacht uit. Het boertje zeide, dat de zwerver 's avonds in het dorp geweest was en den weg had ingeslagen, waar de boerderij van Hannes was.

‘Waar heb je het geld gelaten?’ vroeg de burgemeester van het dorp.

‘Ik weet het niet,’ zei moe en suf de zwerver, die den geheelen nacht niet geslapen had, maar lange, lange uren vertoefd in het land zijner jeugd.

Alles sprak tegen den zwerver, niets voor hem. Daarom werd hij in de gevangenis gezet voor een diefstal, dien hij niet begaan had.

‘Zoo'n gemeene dief,’ zei het boertje 's avonds, toen hij zijn pijpje rookte bij den glazen bal. Krom en scheef en dwaas was er het beeld in van den eik aan den overkant van den weg.

In de gevangenis echter sliep de zwerver rustig. Hij droomde van den tijd, toen hij een kleine jongen was.

II.
Hector verdedigt zijn meesteres.

Doch denzelfden avond, dat in Hoogerheide het beeld van den zwerver door den glazen bal zoo verwrongen werd - wat niet de schuld van de zon, maar van den bal was - zwierf er in Nederheide ook iemand rond. Dat was geen volwassen man maar een knaap, die Rolf heette en de eenige zoon van een groot geleerde was.

Deze had echter zooveel te doen met moeilijke, heel moeilijke berekeningen, dat hij geen tijd had om zich bezig te houden met alles van Rolf. Het is ook een héél lastig

iets, als men nagaat hoe ver de kleinste sterren van de aarde zijn, hoe ze zich wentelen en wanneer hun licht te zien is, om dan daarbij nog belangstelling te hebben voor een bloedneus van een jongen, of voor de onnoozele cijfers, die er op zijn rapport staan. Dan vergeet een groot geleerde wel eens, dat hij maar één kind heeft, één moederloozen knaap. En kleine kinderen en jongens zijn over heel de wereld dezelfden. Een ster is zoo heel ver en bloedneuzen en afgegriste knikkers zijn narigheden van zoo heel dicht bij. En van zoo'n onmetelijken afstand schijnt het licht van een heel verre zon, en het is zoo goed, zóó bizonder verkwikkend om zich te koesteren bij een lichtje van genegenheid, dat van dichtbij zijn gloed en zijn glans zendt.

Dien dag, welke een zoo stralenden avond gaf, was Rolf net zoo ongelukkig geweest als een heel gewoon menschenkind zonder ouders het maar zijn kan. Want lang, lang geleden was zijn

moeder gestorven en zijn vader had nauwelijks een woord gesproken aan de koffietafel. Ja, praat maar eens met een eenigen zoon, een jongen van nog geen twaalf jaar, als de gedachten toeven in het groote heelal bij al de onmetelijke zonnen. Dan is zoo'n jongen maar een nietsje, een stofje zóó klein, dat een microscoop noodig is om hem te zien!

Maar dat stofje, dat nietsje, die Rolf met zijn donkere oogen, had straf op school gekregen en hij verbeeldde zich het niet verdiend te hebben! Hij had met een grooteren jongen gevochten voor een rechtvaardige zaak en een leelijk pak slaag gekregen. In de hitte van den strijd had hij bovendien een kwartje verloren, waarvoor hij een paar postzegels had willen koopen.

En het is hard om dan niemand te hebben, bij wien je klagen kan over een ‘gemeene’ straf, een paar pijnlijke blauwe vlekken en een zoo groot geldverlies. Een jongen van bijna twaalf jaar

kan dat alles niet vertellen aan een vriend van denzelfden leeftijd! Die gaat er immers om lachen, juist als je meer zin hebt om te huilen! Dan zou je zoo heel graag een vader hebben, die troostte, of een moeder, die luisterde, of een ander groot mensch. En oude Ka, de keukenmeid, was eigenlijk niemand. Zij bromde, als je maar even een vuilen voet in de gang of in de keuken zette. En de werkster was een mager sloofje, die er altijd uitzag of zij aan nare dingen dacht.

Diep ongelukkig voelde zich Rolf dan ook dien heelen mooien zomerdag, toen iedereen hem strafte of onrechtvaardig behandelde en niemand naar hem luisterde.

Toen dacht hij aan een boek, dat hij gelezen had en waarin verteld werd hoe een jongen, even eenzaam als hij, de wereld was ingetrokken en allerlei avonturen beleefde. Dat voorbeeld besloot Rolf te volgen. Hij wilde niet meer naar school, hij wilde niet thuis blijven. Hij wilde weg, wèg! Hij haalde uit zijn spaarpot

wat erin zat, stak het pak chocola bij zich, dat hij gekregen had van een vriend van zijn vader en verliet het huis, waar niemand iets om hem maalde. Hij liep, tot hij de stad achter zich had en zwierf toen in de richting van alles wat hem aantrok. Dan bleef hij staan bij een schaap met een lammetje, dan volgde hij een vlinder, die voor hem uit fladderde. Dan zette hij zich neer en hapte in zijn chocola, wat wonderwel smaakte. Dat spreekt vanzelf. Het is dan ook iets buitengewoons een mooien zomerdag te wandelen onder den stralenden hemel, te doen waar je zin in hebt en te eten wat zoet is.

Zoo wandelde Rolf voort. Waar hij was, hij wist het zelf niet. Hij zou niet meer geweten hebben welken weg hij inslaan moest om naar huis terug te gaan. Want de torens der stad lagen ver achter hem. Het landschap begon eenzaam te worden. Hij zag niemand aan wien hij iets vragen kon.

Maar tegen den horizon was er een puntje van een toren.

Daarnaar richtte Rolf zich, want hij begon moe te worden.

En zoo sloeg hij den weg in van Nederheide, het dorp, links van de zon, die dien avond óók op den glazen bal scheen, waarin een zoo mal beeld van den zwerver zich afteekende.

Rolf liep voort, steeds maar voort. Heel vroolijk was hij niet meer. Chocola is wel lekker, maar toch niet hetzelfde als een middagmaal, door een brommige, maar knappe Ka klaar gemaakt. En een huis met een vader, die altijd de sterren bestudeert, is wel niet heel veel, maar toch meer dan de wijde wereld, waar geen eind aan komt, en het ver is, voor een dorpstoren van zoo dichtbij bekeken kan worden, dat je hem duidelijk ziet.

Doch eindelijk was Rolf bij de eerste boerderijen van Nederheide. Maar het waren alle huizen, waar de jongen niet maar zoo binnen kon loopen als in zijn eigen woning.

Toen slenterde de knaap moedeloos voort. Zou hij verder gaan? Zou hij omkeeren? Zou hij den weg vragen naar de stad, die hij uren geleden verlaten had?

Plotseling echter stond hij stil, want hij zag iets, waarnaar hij mòest kijken, waar hij zijn oogen niet vanaf kòn wenden.

Voor de deur van een huisje zat een vrouw en in haar armen lag een kindje. De vrouw was blond en om het hoofdje van het kindje waren blonde krulletjes. De zon scheen op de moeder en haar jongetje. Het was of zij naar beiden meer licht zond dan waar ook, of de zonnestralen een spelletje speelden met de zachte zijden krulletjes van het kleine kindje, of zij het prettig vonden door die zijïge haartjes teruggeworpen te worden. In het lichte dorp, waar de stralen van de avondzon van alles iets schoons maakten, waren die moeder en dat kindje een stukje licht apart, iets afzonderlijk moois in een mooi geheel. En innig drukte het

moedertje haar kindje in haar armen. En op haar gezicht glansde licht, dat kwam van het zonnetje van binnen. En het ventje draaide zijn kopje, dan eens naar een vogel, dan naar een bloem en het was of er vonkjes vielen van uit zijn blonde krulletjes, die zich bewogen met het kopje.

Die vonken, die

teruggekaatste zonnestralen, sprongen in de donkere oogen van Rolf, die weggevlucht was van de onrechtvaardigheid en het huis, waar enkel belangstelling was voor verre, héél verre zonnen.

De jongen mòest ernaar kijken.

Maar dat duldde Hector niet, een groote ruige hond. In het huisje, waarvoor de moeder met haar blonde kindje zaten, was geen mensch en geen dier, die niet van beiden heel veel hielden, innig veel. Hector, de trouwe hond, die kwispelstaartte, als de zachte hand van de vrouw slechts even over zijn ruigen kop streelde, kon die liefde niet anders toonen dan woedend te grommen tegen elkeen, dien hij in staat achtte om zijn meesteres kwaad te doen.

Hij bemerkte, voor het moedertje het zag, die slechts keek naar haar jongetje, haar kleinen engel, dat er een vreemde jongen stond te staren naar de meesteres, welke hij tegen elken vijand verdedigen zou.

Woedend sprong hij te voorschijn, blafte zoo woest tegen Rolf, liep met zoo'n vaart naar den jongen, dat deze schrikte en uitweek in zijn angst zonder te kijken waar hij liep. Toen viel hij en kwam met zijn hoofd terecht op een steen.

Even zag hij hoe de hond zich over hem boog en hem besnuffelde. Toen werd alles zwart voor den armen Rolf, want hij verloor het bewustzijn.

'Hier, Hector,' riep de vrouw verschrikt.

Heel rustig kwam het dier naar zijn meesteres. Hij wist reeds door zijn hondenneus, dat die jongen 'de vrouw' geen kwaad zou doen. Hij snuffelde nog eens, maar de jongen stond niet op.

Toen zette de vrouw haar kindje in de wieg en ging naar Rolf toe.

'Wat scheelt eraan?' vroeg zij met haar zachte stem.

Maar de jongen antwoordde niet. Bleek lag zijn hoofd op

den steen. Hij lag daar of hij uitrustte van alle onrechtvaardigheden, ook van die van den hond, welke zoo woedend op hem afgesprongen was, omdat hij maar even gekeken had naar al het licht, dat er kwam van de blonde krulletjes.

'Anna, Anna,' riep toen angstig het moedertje. Er kwam een meisje te voorschijn. Zij namen samen den bewusteloozen jongen op en legden hem op een bank bij het huis.

'Arme jongen,' zei de vrouw en de tranen sprongen haar in de oogen. En de hond likte haar hand en begreep niet waarom hij geen liefkoozing terug kreeg.

Maar de jongen sloeg de oogen niet op.

'Gauw, gauw, naar den dokter, Anna,' zei het moedertje.

En terwijl zij wachtte, streelde zij het bleeke hoofd van Rolf, en legde een kussen onder hem en verjoeg een vlieg, die rond hem gonsde.

Toen kwam de dokter. Die trok een bedenkelijk gezicht.

‘Een hersenschudding! Hij mag niet vervoerd worden,’ zei hij.

‘O, dat is niets,’ zei de vrouw met haar zachtste stem. ‘De arme jongen! Hij kan best liggen in het logeerkamertje.’

‘Maar wie is hij?’ vroeg de dokter.

Rolf's zakken werden voorzichtig onderzocht en daar er bijna geen twaalfjarige jongen is, die geen zakboekje bezit en daarin niet volledig zijn naam en adres schrijft, wisten de dokter en het moedertje al spoedig wie de bewustelooze knaap was en waar hij woonde.

Er werd een telegram gezonden naar den vader. Die moest zich over het voorhoofd wrijven, toen hij den inhoud las. Want het was moeilijk voor hem om van uit het verre sterrenland weer op aarde terug te keeren en te begrijpen, dat het stofje hetwelk zijn eenige zoon was, ergens in een ver dorp een hersenschudding had gekregen.

In een bed met sneeuwwitte lakens lag de arme Rolf. Een

gezelliger kamertje dan waarin hij zich bevond, was er niet denkbaar. Rond het raam trokken wingerd en klimop allerlei figuren. De avondster was er juist doorheen te zien. Een late vogel zong in de verte een lied. En door het heele huisje waren er de geluidjes van het kindje met zijn blonde krulletjes, dat een babbeltje hield met zijn vingertjes.

Maar Rolf zag en hoorde van niets, merkte niet, dat een vrouw met een gezicht zoo lief, dat iedereen, die haar zag, van haar hield, zich over hem heen boog en iets fluisterde tegen een grooten man, haar echtgenoot.

Onrustig woelde het kind in de vredige, kleine kamer. Hij had niets dan benauwde droomen van groote jongens, die sloegen en groote honden, die op hem afsprongen en brommige Ka's, die hem wegjoegen.

III.
De groote geleerde ontdekt een nieuwe zon.

Toen zat de vader, de groote geleerde, aan het bed van zijn eenig kind.

‘Zou hij beter worden, dokter?’ vroeg hij.

‘Hij is erg, héél erg,’ antwoordde de dokter, ‘maar er is hoop.’

En nu was de vader alleen met zijn eenig kind in het kamertje. Achter de mooie teekening, die klimop en bladeren rond het raam trokken, was er het land en heel in de verte de wazige heuvels van Hoogerheide. Rustig lag nu Rolf in het bed, waar de zachte handen van het moedertje deken en lakens zonder eenigen rimpel glad gestreken hadden. Zoo kalm lag de jongen te slapen, dat de vader plotseling met angst zich over hem heen boog om te zien of het kind nog leefde.

Toen kwam de blonde vrouw binnen met het heel lieve gezicht.

Zij keek of het kussen van Rolf wel goed lag. Even, omdat zij het niet laten kon, streelden haar vingers de wang van den knaap, zóó zacht, alsof een liefelijke zomerwind langs hem streek.

De groote geleerde keek naar haar en den bleeken jongen, die zijn eenig kind was en hem voor altijd verlaten kon. Toen drong er iets van het licht, dat er afstraalde van het gezicht der zorgende vrouw in zijn oogen. En het was hem of hij blikte in een land, waar niet de onmetelijke zonnen zich wentelden, wier loop hij berekende, maar waar toch een licht scheen, even stralend als dat, hetwelk er kwam van die schoone, verre sterren.

Toen onhoorbaar, met voeten, die door even groote zorgzaamheid bestuurd werden als haar handen en daarom vlug maar geruischloos stapten, ging de vrouw weer weg, maar een oogenblik later

keerde zij terug en zette een kop geurige koffie voor den grooten geleerde neer.

De damp trok een fijne witte lijn bij het omhoog stijgen. De prikkelende geur kwam tot den vader. Maar hij keek alleen naar den zieken jongen, die er was in het land, waar een andere zon schitterde dan de groote geleerde ooit bestudeerd had.

Toen grepen zijn groote handen de jongenshand en op de vingers van den knaap vielen een paar warme tranen. Zij schitterden in het zonnelicht. Zij vielen uit oogen, die lange jaren alleen hadden geglansd, als er weer iets schoons ontdekt was in het land der verre zonnen. Zij kwamen neer op een donkere jongenshand, die nooit in groote genegenheid was gegrepen.

Was het dan te verwonderen, dat die tranen een nog grooter geneesmiddel waren dan het kleine, rustige kamertje, dan de zorgende handen van de blonde vrouw met het zachte, lieve gezicht?

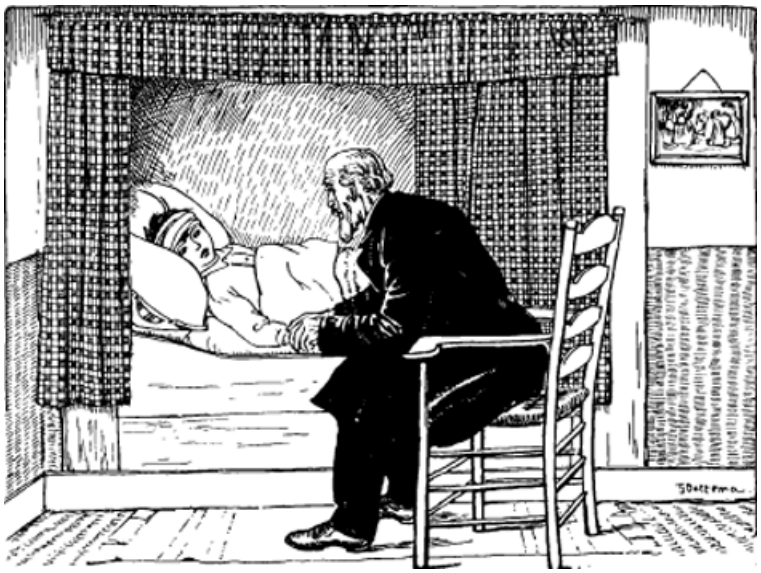

De jongen sloeg de oogen op en zag zijn vader en keek in oogen, waarin nog tranen glinsterden en in een gezicht, dat zich met den angst der genegenheid over hem heen boog.

Toen lachte Rolf en zijn jongenshand klemde zich om de groote handen van zijn vader en hij zeide heel, héél duidelijk: ‘elken dag wou ik wel een half uurtje met U praten, één half uurtje maar, Vader, over Ka en over den meester, en over mijn kwartje en over den grooten hond, en over alles. Een half uurtje maar, Vader.’

En daarop sloot hij weer zijn oogen en viel in een rustigen slaap.

Toen de dokter weer terug kwam, zag hij den grooten geleerde zitten, die in zijn beide handen één hand hield van zijn eenig kind.

‘Het gevaar is voorbij,’ lachte de dokter genoeglijk.

Dat deze waarheid sprak, zag ook de vader. Een blos begon

er weer te komen op de wangen van den jongen. En van dichtbij klonk er het gekeuvel van het kindje met de blonde krulletjes, hetwelk lag te babbelen met een vogeltje, dat sjilpte en piepte op een tak dichtbij hem. En de zonnestralen wilden een spelletje spelen met zijn zijïge haartjes, maar dat kon niet, want het zorgende moedertje had haar kindje zoo gezet, dat niets hem hinderen kon. Want schreien mocht hij niet. Daar kon misschien de zieke jongen last van hebben.

Doch de groote geleerde vorderde dien dag heel ver in de nieuwe studie, want hij deed allerlei ontdekkingen in het land, waar het zonnetje van de zorgende liefde zich wentelt.

IV.
Anton kan de sommen maar niet maken.

Rolf werd met den dag beter. Langzamerhand verdween er uit zijn hoofd elke booze droom van verjagende Ka's, straffende meesters, groote jongens die sloegen, woest blaffende honden en wegen, waar hij langs liep en nooit een eind aan kwam. Langzamerhand zag hij, ook als hij sliep, alleen maar zijn vader, die met liefde naar hem keek; den dokter, die tegen hem lachte; een blonde vrouw, wier gezicht enkel lichtende glans was; een ventje, dat de handjes naar hem uitstak en net als een vogeltje kraaide, een hond, die soms stil de kamer binnen sloop en zijn hand likte, alsof het goede trouwe dier zeggen wilde, dat het toch zijn plicht was geweest om zijn meesteres te verdedigen tegenover iedereen, dien hij niet kende.

Dat was een heerlijke wereld om van te droomen.

En toen Rolf zoo aan het genezen was, al mocht hij nog niet naar huis, ging zijn vader, de groote geleerde, weer aan den arbeid, die toch ook gedaan moest worden.

Maar als hij kwam in het groote land, waar al de zonnen zich wentelden, waren er herinneringen aan dat andere, zoo heel klein en toch zóó grootsch, waar het zonnetje der liefde zijn boog aan den hemel beschreef.

Dat was iets heel moois om aan te denken, maar ook iets heel lastigs, want als Ka nu binnenkwam met zijn kop morgen-koffie, dan moest hij even, ‘dank je’ zeggen, terwijl hij vroeger maar dadelijk alles opslurpte zonder boe af ba te laten hooren. En Jaap, die hem hielp bij zijn proefnemingen was vroeger niemand voor hem, een soort van machine, niets meer, die een stem had en handen en tegen wien een groote geleerde alleen maar

driftig uitvallen kon, als er iets gebeurde wat verkeerd was.

Het was lastig om nu te kijken naar al die verre zonnen en te weten, dat het andere land, met die ééne zon zoo dichtbij, er ook was. Want nu was opeens Jaap geen machine meer, maar een levend iemand, een mensch, met een bleek gezicht en oogen, die donker stonden, en kleeren, die zoo kaal waren, dat, als een kleermaker er naar keek, hij zich afvroeg hoe het mogelijk was, dat die jas en broek niet in rafels uit elkaar vielen.

'Jaap,' zei de groote geleerde een morgen, toen er beste berichten van Rolf gekomen waren en de dokter geschreven had, dat, als alles zoo door bleef gaan de jongen binnen enkele dagen thuis mocht komen, 'Jaap, zóó moet de kijker staan en niet zoo.'

'Ja, mijnheer,' antwoordde Jaap met een stem zoo toonloos, dat de groote geleerde, die niet enkel meer keek naar alles wat ver af was, hoorde dat die stem er niet een was van een mensch,

die zich gelukkig voelde. Hoog waren bovendien de gordijnen opgetrokken in de werkkamer van den grooten geleerde, want hij onderzocht iets, waarbij er niet genoeg licht in het vertrek vallen kon. Mager, bleek en zenuwachtig stond Jaap bij den kijker, nu het heldere licht zoo overal om hem was.

'Niet zóó, Jaap,' zei toen heel geduldig de groote geleerde.

Of nu de knecht het niet gewend was, dat zijn meester zoo geduldig tot hem sprak, of dat hij te veel dacht aan hetgeen wat hem verdrietig maakte, - hij wist het zelf niet, maar opeens maakte hij een onhandige beweging en stootte van de tafel waar hij werkte, een glazen buis, waarin iets was, dat de groote geleerde al lang bestudeerde. De buis brak en weg was nu de vrucht van een arbeid, die den onderzoeker al veel hoofdbrekens had gekost.

Vóór den val van Rolf zou de groote geleerde woedend zijn uitgevallen, nu zag hij slechts, dat zijn helper zich bukte met

trillende handen en toen de man zich oprichtte, bemerkte hij tranen in diens oogen. Toen vergat de groote geleerde, dat zijn werk nu voor weken vertraagd werd en met zachte stem vroeg hij alleen:

‘Wat is er Jaap?’

‘Och, mijnheer, mijn Anton.’

‘Wie is Anton?’

‘Mijn eenige zoon, mijnheer.’

De groote geleerde, die een echte vader was geworden, keek naar zijn helper. Gek, dat hij nooit geweten had, dat die man óók een eenigen zoon had. Mal, dat hij pas nu die ontdekking deed, hij, wiens naam beroemd was geworden, omdat hij een komeet gevonden had!

‘En wat is er met hem?’ vroeg de groote geleerde.

Toen met trillende lippen vertelde Jaap aan den anderen vader, dat hij en zijn vrouw zich alles ontzegden om hun eenigen

zoon te laten studeeren. De jongen moest examen doen en voor alles deed hij zijn best, maar wiskunde was zijn slechtste vak en hij zou afgewezen worden, als hij daarin niet beter werd. En Jaap kon geen lessen meer voor hem betalen, en het zou zoo verschrikkelijk wezen, als Anton zakte.

'Zoo, zoo,' zei de groote geleerde nadenkend en hij trok een gezicht, alsof hij peinsde over iets heel moeilijks van een heel verre zon, 'zoo, zoo,' herhaalde hij. 'Maar dat kàn niet, die jongen van je moet door zijn examen komen. Weet je wat, stuur hem vanavond eens bij mij, dan zal ik zien wat hij kan. Dan wil ik hem wel helpen.'

'U, mijnheer, U,' zei alleen Jaap en anders niets. Het bloed vloog hem naar de wangen en in zijn groote ontroering stootte hij weer wat van de tafel, dat ook brak, maar niets was dan een leeg, klein glaasje.

Toen zei de groote geleerde alleen: ‘Zeg, Jaap, je moet mij vandaag niet door alles heen breken,’ en toen lachte hij en Jaap ook. Maar die deed het toch niet heelemaal van harte, want vervelende tranen sprongen hem weer in de oogen.

Het was ook nog nooit gebeurd, dat in de werkkamer van den grooten geleerde, waar zoo heel veel boeken en instrumenten stonden, om iets anders gelachen werd dan om groote geleerdheid en schoone ontdekkingen. Daarbij vergeleken was het toch iets héél gewoons, waar de beroemde geleerde nu achter kwam, dat zijn helper Jaap een eenigen zoon Anton had, die tobde met wiskunde en door een examen moest komen.

Die jongen, die Anton, kwam heel verlegen denzelfden avond in het studeervertrek van den grooten geleerde. Och, wat was hij daar een klein nietig stofje. Hij had een heel gewoon gezicht en was een heel gewone jongen, die hard werkte, omdat hij

wist wat zijn ouders voor hem deden. Maar van wiskunde begreep hij niet veel. De leeraar, die hem er les in gaf, kon zich met één jongen niet bezighouden. Zijn vader kon hem niet helpen, en zijn wiskundeboek bleef potjes-latijn voor hem.

'Zoo,' zei de groote geleerde en zijn oogen keken naar den eenigen zoon, die Anton was, alsof zij Rolf zagen. 'Zoo, geef me je boek maar eens.'

Nu was natuurlijk de wiskunde, die Anton moest kennen, voor den grooten geleerde zoo iets gewoons en zoo iets makkelijks, als letters voor iemand, die goed lezen kan.

En bovendien raakte die groote geleerde steeds meer bekend in het land, dat hij ontdekt had in het huisje, waar de moeder woonde met het zachte, lieve gezicht en het kindje met de glanzende, zijïge krulletjes.

Hij was een reus naar het verstand en door het lichtje, dat

er in hem steeds helderder begon te schijnen, kon hij die wiskunde uitleggen, zooals geen leeraar het kon, en geen boek, zoo, dat al die letters en getallen net woorden werden van een mooi gedicht, waarnaar het prettig was te luisteren. De knaap deed het heel stil en met groote oogen. En de avondzon scheen en maakte het nog lichter dan het was in het studeervertrek van den grooten, den heel grooten geleerde, die sommen zat uit te leggen aan een jongen, welke wiskunde niet goed begreep en maar de zoon was van zijn armoedigen helper.

Hoe zou het dan mogelijk geweest zijn, dat die jongen niet begrepen had! Hij was maar een nietig dwergje. En die geleerde was een reus. Maar met zachte hand hief hij den knaap tot zich op en verjaagde al de nevelen, die er hingen rond het boek en voor de oogen van den leerling.

‘Dank u,’ zei deze dankbaar.

‘Kom morgen maar terug,’ zei de groote geleerde.

En zoo gebeurde het, dat elken avond een heel gewone jongen en een wereldberoemde geleerde met elkaar werkten tot den dag van het examen. En bij het licht, dat er scheen uit het groote verstand van den man, die zonnen zag wentelen en hun loop berekende, werden alle sommen uit het boek, dat de jongen moest kennen, helder en makkelijk.

En Jaap de helper, kreeg een boller gezicht, al at hij volstrekt niet veel thuis, want zijn eenige zoon had meer noodig dan hij, en hij onderhield de instrumenten van den grooten geleerde, dat zij straalden als het licht, hetwelk zijn meester bestudeerde. En het was dezen, dien grooten geleerde, alsof het heelal nog schooner en nog verhevener werd van af den tijd, dat hij een van de nietige stofjes, een heel gewonen jongen, hielp bij de sommen voor een examen.

V.
De gouden letters en de roode geranium.

Eindelijk mocht Rolf thuis komen, en zijn vader liet een berekening in den steek en ging hem halen. Ja, alles was minder lastig, toen de groote geleerde enkel leefde in het land der verre sterren en zonnen!

Maar in het kleine, dat hij nog zoo kort geleden ontdekt had, waren wel heel gezellige en aardige dingen, leefden andere menschen dan hij vroeger gekend had.

Daar was Ka, de oude, brommige keukenmeid!

Zij stond warempel aan de deur, toen de zacht rijdende auto met vader en zoon kwam. En zij zwaaide met haar zakdoek, en zei niets, heelemaal niets, toen de bestuurder, die een koffertje naar binnen bracht, een paar groote, heel groote stofvoeten zette

op haar pasgeboende gang. Zij lachte, alsof het maar een kleinigheid was. En binnen stond een groote taart, die zij zelf voor Rolf gebakken had en een groote schaal met olienootjes. Daar was de jongen dol op, maar vroeger mocht hij ze nooit eten in Ka's nabijheid of als haar spiedende oogen het zagen, want olienootjes maken rommel, vooral als een jongen ze eet en niet kijkt waar de doppen vallen.

En nu stond er een schaal, zoo groot en zoo vol, dat als Rolf daarmee morsen ging, Ka, de brommige, oude keukenmeid met haar rug, die niet meer zoo makkelijk bukte, wel heel veel werk met opvegen van den rommel zou hebben.

Rolf kwam in een thuis, dat hij nog niet kende, omdat het lag in een land, waar een zon scheen, die zijn vader pas bestudeerde.

En nauwelijks was hij er, of er werd gebeld. Dat was de meester van school, die hem opzoeken kwam.

‘Heerlijk, Rolf, dat je weer beter bent.’

‘Ja, mijnheer,’ zei Rolf alleen.

‘En jammer, dat het ongeluk gebeurde, toen je 's morgens straf had en we het niet meer goed konden maken. Dat speet me vreeselijk, Rolf, want wat je deed, was niet zoo erg, als ik eerst dacht.’

‘Neen, mijnheer,’ zei Rolf toen, heel zacht.

‘En we waren in de klasse zoo bang, Rolf, dat je niet meer beter worden zou en we zijn nu allemaal zoo blij, dat je weer gauw school komt, dat de jongens en ik een mooi boek voor je gekocht hebben. En ik heb gevraagd of ik het je brengen mocht.’

‘Dank U wel, mijnheer,’ zei Rolf alleen.

‘Kijk wat een mooi boek,’ ging de meester voort en hij bladerde met Rolf. Het was prachtig al die vogels en visschen, die schelpen en insecten, welke erin stonden. Elke jongen zou

watertanden, als hij erin keek, maar Rolf was alleen stil. Hij moest nog wennen aan het nieuwe thuis, waar nu alle menschen zoo vriendelijk voor hem waren.

'En gauw school komen, Rolf.'

'Ja, mijnheer,' zei de knaap, maar zijn donkere oogen keken zoo vertrouwend naar den meester, die den dag van al het verdriet, wat héél streng was geweest tegen den jongen, dat onwillekeurig de hand van den onderwijzer het jongenshaar streelde, hetwelk wat lang en krullend was geworden den tijd, toen Rolf ziek was.

Toen ging de meester weg en weer werd er gebeld. Nu vroeg naar Rolf een groote pootige jongen. Steven, was het, die den dag, dat de heele wereld zich tegen Rolf had gekeerd, hem een veel te hard pak slaag had gegeven.

'Dag, Rolf,' zei hij, 'ben je weer beter?'

‘O, jô, al lang,’ antwoordde Rolf, die zich weer langzamerhand als een jongen begon te voelen, die thuis is, echt thuis.

‘Zoo,’ zei de ruwe knaap verlegen. Toen zweeg hij even. Jongens begrijpen elkander héél goed, ook als zij niets zeggen en uit dat zwijgen van Steven klonken zooveel duidelijke woorden dat het precies was of Steven ze uitsprak.

‘Moeder zendt je wat,’ zei Steven met een kleur. ‘Maar ik ben mee wezen koopen.’

‘O, jô, hoe fijn,’ zei Rolf met schitterende oogen, want het was een ideaal van een zakmes, dat hij kreeg, een om stevig in je vingers te snijden, maar ook een om alle werkjes te doen, waar nu eenmaal jongens dol op zijn.

‘Nou dag,’ zei Steven.

‘Dag,’ zei Rolf.

Ze gaven elkaar niet eens de hand, maar toch wisten beiden,

dat zij een stevigen vriendschapsband hadden gesloten en elkaar heel veel hadden gezegd, maar niet in woorden, die anderen hadden kunnen hooren.

En zoo was Rolf als een heel ongelukkige jongen weggevlucht van zijn huis en hij had het bijna met den dood moeten bekoopen. En toen hij terugkwam, mocht hij morsen met olienoten, kreeg hij een boek van den meester, die hem gestraft had en een prachtig zakmes van den jongen, met wien hij gevochten had.

Alleen het kwartje bleef weg.

'Kwartjes zijn ook rond, want die rollen,' lachte de groote geleerde, die luisterde, wezenlijk luisterde naar de verhalen van zijn eenigen zoon en waarin toch niets verteld werd van al het machtige uit het groote, verre heelal.

Nog was de dag met zijn verrassingen niet om, want tegen zes uur zoowat, toen Rolf gesmuld had aan de taart en gemorst

met zijn olienoten, werd er aan de bel getrokken, zoo hard alsof er brand was.

En binnen stormde een jongen, met een hoogroode kleur van blijdschap. Dat was Anton.

‘Mijnheer, mijnheer, ik ben er door, ik heb een negen voor mijn sommen, dank U, dank U. Vader en moeder weten het nog niet eens,’ en Anton schudde de hand van den grooten geleerde, alsof die zijn beste kameraad was.

Toen een uurtje later werd er weer gebeld, maar veel zachter dan toen de jongen, die door zijn examen was, luidde, alsof de heele wereld in zijn vreugde deelen moest.

Het waren Jaap en zijn vrouw en zij brachten den grooten geleerde een geranium met heldere roode bloemen, die Anton's moeder zelf gekweekt had. En de ouders dankten met bevende stemmen en oogen, waarin tranen glansden.

Nu was het echter uit met de verrassingen. Het was avond geworden en tijd om naar bed te gaan. Ka, de oude meid, was moe van al het loopen en al het bellen, maar toch lachte zij vergenoegd, toen zij haar oude beenen uitstrekte om te gaan slapen.

Rolf was al een poos in het land zijner droomen. Het was hem of hij weer lag in het vriendelijke kamertje met de teekening van klimop en wingerd rond het venster en hij het kleine, blonde kindje zag, dat keuvelde en babbelde op zijn manier. Wat glanzend en stralend waren zijn krulletjes! Wat zacht en lichtend was het lieve gezicht der moeder, die haar armen sloeg om haar schat. Rustig sliep de jongen, zoo rustig en gelukkig, als hij het nog nooit gedaan had in het huis van zijn vader, den grooten wereldberoemden geleerde.

Die echter sliep niet, maar zat in zijn werkkamer, waar de gordijnen hoog opgetrokken waren, omdat hij het nooit lang

stellen kon zonder zijn vrienden de sterren, de verre zonnen.

Maar in zijn kamer brandde de lamp. In haar licht schitterden de gouden letters op het boek, dat Rolf gekregen had en waarin hij had zitten bladeren in de kamer van zijn vader. In dat licht waren ook de helroode geraniumbloemen van Anton's ouders.

Naar die glanzende letters en die helroode bloemen moest de groote geleerde voortdurend kijken.

Nooit had hij Rolf vroeger toegestaan in zijn werkkamer te zitten.

Nooit hadden er bloemen ooit tot hem gesproken, als die helle toefjes het deden, welke hem gegeven waren door een heel gewonen jongen, dien hij bij zijn sommen had geholpen. Toch hingen er tegen den muur verdroogde kransen, die hij eens gekregen had voor een schitterende ontdekking in het land der

verre zonnen. Ergens in een la van zijn schrijftafel lagen ridderorden met steenen, die anders schitterden dan de gouden letters op het boek, door zijn zoon in zijn kamer vergeten. Hij keek wel bijna nooit naar die glanzende orden, maar hij wist toch, dat ze in de donkere lade lagen en begonnen te stralen, zoo gauw als het licht erop viel.

Doch die geraniums en die glanzende gouden letters vertelden van iets anders, wat hij nooit had gevonden in al het licht van zijn verre zonnen.

Toen in den stillen nacht, waar de oude Ka ondanks haar moeheid genoeglijk lachte in haar geriefelijk bed en zijn eenige zoon sliep met een blos van tevreden geluk op de wangen, ging de groote geleerde naar het raam en keek naar den hemel. Het twinkelde en schitterde er wonderlijk, het glansde er als de zijden krulletjes en het lieve moedergelaat in den droom van zijn zoon.

Toen leefde er plotseling weer alleen die verre wereld van den grooten geleerde en hij trad er binnen, geleid door het licht, dat er straalde uit de geraniums en de letters op het boek, door zijn zoon in zijn kamer gelaten.

Het was hem, of hij, de groote geleerde, die toch alles wist wat een mensch maar weten kon van al die verre zonnen, nog nooit zoo goed begrepen had alles wat hij zag.

En hij ging voor zijn schrijftafel zitten en schreef in de stilte van den nacht en als hij opkeek, vielen zijn oogen op de roode geraniums en de gouden letters van een boekband. Licht daaruit drong tot hem door. De groote geleerde wist en voelde, dat hij nog nooit geschreven, verteld en bewezen had gelijk nu, dat de zinnen hem uit zijn pen stroomden als de lichtstralen van de sterren, welke hij trachtte te kennen.

Het begon reeds te dagen, toen de groote geleerde zijn pen

neerlegde, moe, maar met een gelukkigen glimlach, omdat hij wist, dat zijn werk goed was, nog nooit zóó het volmaakte nabij.

Toen zocht ook hij zijn bed op en in het huis, waar vroeger de groote geleerde sliep, onverschillig, met tegenzin, omdat een mensch nu eenmaal niet altijd werken en rekenen kan, - een kleine jongen een donker, somber gezichtje in de kussens duwde, een oude dienstbode rustte met lippen, die even slechts het knorren vergeten schenen, - kwamen door de spleet van de gordijnen de zonnestralen nu neer op de gezichten van twee tevreden volwassen menschen, en op het gelaat van een kleinen jongen, die lachte in zijn slaap, zooals een verzorgd, gelukkig kind het doet.

VI.
De geschiedenis der kleine wezentjes.

Het spreekt vanzelf, dat de groote geleerde, uit wiens leven iets verhaald is in de vorige bladzijden, vrienden had, even geleerd en beroemd als hijzelf. Tot hen behoorde degeen, die Rolf het pak chocolade gegeven had. Hij was even knap als Rolf's vader, maar studeerde op ander gebied. Ook hij dwaalde dikwijls in het wijde heelal, in de streken der machtige zonnen, maar voor hem was toch het allerschoonste de wereld van het kleine. In zijn studeerkamer stonden er de grootste en de prachtigste microscopen, die er slechts te krijgen waren en daarmee bekeek hij het nietigste stofje, het allerkleinste plantje.

Wat heel gewoon was en niets bizonders voor iemand, die nooit verder keek dan zijn neus lang was, werd voor

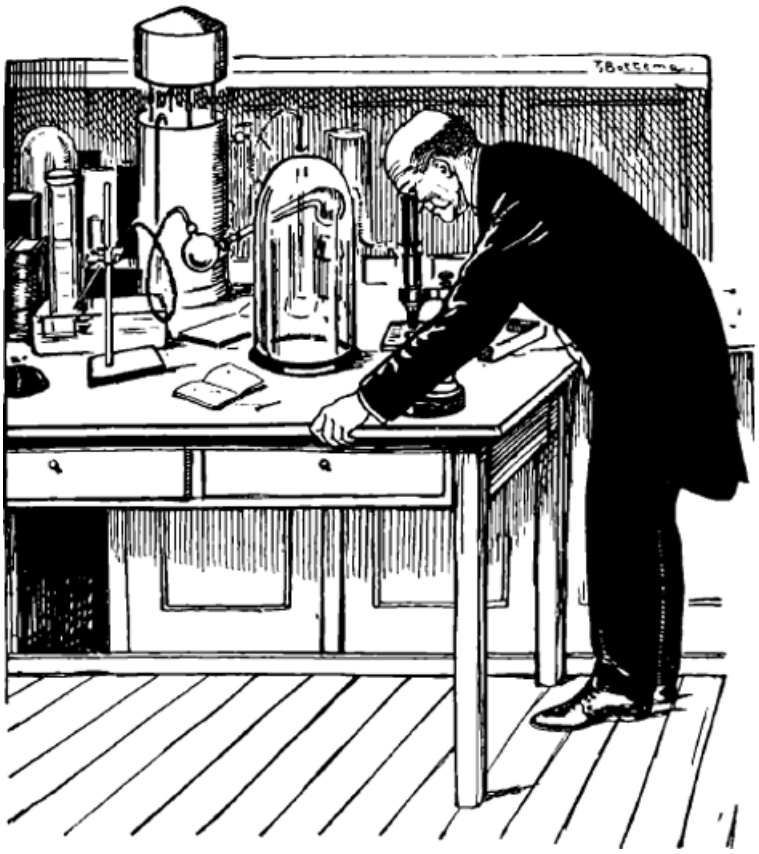

hem een wonder, als hij het bezag door zijn vergrootglazen.

Soms wist hij niet wat mooier was: de wereld van de groote zonnen, waarin hij zoo dikwijls keek met zijn vriend, den grooten geleerde, of die van het kleine, het nietige, waarin hij de fijnste wegen en lanen wist te vinden.

Dien morgen, volgende op den nacht, dat de groote geleerde wist goed werk verricht te hebben, was de onderzoeker heel boos geweest, want een Lieve-Heers-beestje was zijn kamer binnen gekomen, en zijn dochtertje had bij ongeluk haar stevig pootje op het diertje gezet en het gedood.

'Dom kind,' zeide hij boos, 'zie toch waar je loopt.'

Zoo boos en zoo driftig had hij gesproken, dat zijn Anneke, van wie hij toch zóóveel hield, een pruillipje had gezet en was gaan schreien en de liefste woordjes van haar vader hadden haar niet kunnen troosten.

Knorrig zat nu de onderzoeker voor zijn schrijftafel, maar het werk lukte niet.

Het was kinderachtig voor zoo'n grooten man, maar hij moest telkens denken aan het mooie vertrapte diertje en aan de tranen van zijn dochtertje. Maar al het kleine en al het nietige was ook zoo wonderlijk groot voor den man, die door zijn prachtige microscopen en zijn eigen oogen werelden zag en vond in het allerkleinste en het meest verachte.

Toen kwam zijn vrouw hem zeggen, dat zijn vriend, de groote geleerde, hem verlangde te spreken en nu was plotseling alle boosheid weg uit den onderzoeker, want hij wist, dat die vriend hem alleen maar opzoeken kwam, wanneer hij iets te vertellen had, iets ontdekt van bizondere beteekenis.

En daar zaten nu tegenover elkander de onderzoeker, die verdrietig was geweest, omdat een Lieve-Heers-beestje vertrapt

en zijn dochtertje onbillijk beknord was, en de groote geleerde, die pas ontdekkingen had gedaan in de wereld van het kleine en daardoor al het onmetelijke groote beter begreep dan hij het ooit deed.

‘Ik wou je voorlezen wat ik vannacht schreef,’ zei de geleerde en zijn oogen glansden, zooals zij het vroeger niet konden.

En de onderzoeker luisterde. In de kamer was er niets dan de lezende stem van den grooten geleerde en geen geluid drong er binnen dan wat gezoem van insecten en gesjilp van vogels in den tuin van den onderzoeker. Zoo aandachtig luisterde de een en las de ander, dat de vrouw van den onderzoeker, die koffie wilde brengen, maar even onhoorbaar wegging als zij gekomen was, daar zij niet storen wilde.

‘Prachtig,’ zei de onderzoeker, toen de geleerde klaar was.

En hij peinsde nog over het gehoorde, toen zijn vriend reeds weg was.

‘Hoe schoon, hoe schoon,’ mijmerde hij en hij greep zijn scherpsten microscoop en zoo vol bewondering was hij over wat hij gehoord had, dat hij met grooter aandacht dan ooit dwaalde in het land van het allerkleinste, het allernietigste en daar zulke schoone dingen zag, dat hij werkte den geheelen dag en vergat naar een notaris te gaan, die hem heel veel geld had te betalen uit de erfenis van een onbekenden, ouden oom. Hoe zou hij er ook aan hebben kunnen denken, nu hij eerst gekeken had met zijn vriend in het heelal van de zonnen en daardoor in zijn trouwen microscoop nog meer schoons zag dan vroeger in de wereld der stofjes!

Wonderlijke dingen zag en vond hij om er veel menschen van te verhalen.

Dat deed hij reeds enkele dagen later.

In een groote zaal waren veel menschen bij elkaar, die hem hadden gevraagd wat te vertellen van al het mooie, dat hij bestudeerde.

De natuuronderzoeker kwam en voor al degenen, die naar hem luisterden, vertelde hij van het schoone der verre zonnen, maar ook van de wonderen in het kleine, dat hij in zijn microscoop had gezien. En telkens werd het donker in de zaal gemaakt en dan zagen de menschen op een groot scherm dat er gespannen was, beelden van alles, waarover de onderzoeker vertelde. Wonderlijk mooi was alles, zoodat het publiek ademloos luisterde naar den verteller, die nog nooit zóó mooi had verhaald als dien avond. Hij moest ook denken aan den dag, dat het Lieve-Heers-beestje vertrapt was, zijn vriend hem al het prachtige had voorgelezen, hij zelf daarna zoo heerlijk werkte en 's avonds toen zijn kleine Anneke op zijn knieën had genomen en haar van allerlei verteld,

zoo mooi, dat de kleine meid haar tranen vergat, 's morgens vergoten.

En op het scherm kwamen er in de donkere zaal levende wezentjes zoo klein, dat in het gewone leven niemand ze zien kon. Nu echter, omdat ze vergroot waren, konden alle menschen ze bekijken. En elk was weer een wonder. En van elk was er zooveel te vertellen, dat het telkens een heele geschiedenis werd. Voor degenen, die er aandachtig naar luisterden, was het even mooi als een dik boek met schoone verhalen, even belangrijk als al de gebeurtenissen, die 's avonds in de couranten zoo oplettend nagegaan werden.

Toen de onderzoeker klaar was, gingen er vele menschen met volle hoofden en harten naar huis.

VII.
Het lied van het kleine meisje.

Onder degenen, die muisstil geluisterd en gekeken hadden, was een onderwijzer. Hij was eigenlijk een dichter, zonder dat hij het zelf wist. Maar zijn leerlingen wisten het wel, al konden zij het niet zeggen. Want, o, wat die meester vertellen kon! Zoo, dat de grootste bengel zijn streken vergat en luisterde met de ellebogen op de bank en oogen, die keken in de verte.

Die onderwijzer had den avond wel héél lang willen laten duren.

Terwijl de onderzoeker vertelde, moest de meester telkens denken aan de kinderen uit zijn klas. Ze behoorden tot de armste uit de heele stad. Er waren er geen, die er in hun kleeren en in alles ellendiger aan toe waren dan de jongens en meisjes, aan wie hij zijn lessen gaf.

Het was hem, toen hij in de donkere zaal zat, waar hij keek naar al de lichtende wonderen op het scherm of zijn leerlingen even nietig waren, even klein, als de wezentjes, waarvan de onderzoeker de geheimen en de wonderen had bestudeerd en of er ook een microscoop noodig was om alles te weten te komen van hun leventjes.

Het was voor Pietje een droevige geschiedenis geweest, toen zij het stuk drop van een halfje verloren had!

En was er grooter ongeluk denkbaar dan dat van Kobus, wiens oude tol in een riool geraakt was?

En was het niet heel begrijpelijk, dat zij allen rekenden van wat ben je me, toen hij voor de goede oplossing een suikeren pepermuntje had beloofd?

En als eens, soesde de jonge meester, die eigenlijk, al wist hij het zelf niet, een dichter was, er met een microscoop de

arme, magere lichaampjes van zijn arme leerlingetjes bekeken werden, hun havelooze kleeding, hun dappere pootjes, die met kapotte schoenen maar stapten door weer en wind?

De meester kon de gedachte aan de beelden, die er komen zouden op het scherm, als zijn leerlingen onder den microscoop van den onderzoeker kwamen, maar niet van zich afzetten. Hij soesde er nog over, toen hij al in zijn kamer was, waar zijn moeder, die in een andere stad woonde, allerlei vriendelijks had gezet om in die kamer stralen te werpen van het zonnetje der moederlijke liefde.

Toen dacht hij eraan, dat heel gauw een der bestuursleden van zijn school een feest vierde. Want de school, waaraan hij werkte, was een heel bizondere, omdat er de armste kinderen der stad gingen, zoo arm, dat zij eigenlijk niet hoorden op de gewone scholen en daarom waren er goede menschen, die deden voor die kinderen wat zij konden.

Een van die bestuursleden was een rechter.

Als de jonge meester aan hem dacht, werd het hem even warm om het hart als bij het kijken naar al de wonderen in de donkere zaal.

Want er was geen beter mensch denkbaar dan die rechter. Hij was een groote man, had een langen baard en borstelige wenkbrauwen. Maar daaronder fonkelden een paar oogen, waarin het prettig was te kijken, omdat er niets dan het schoone van wijze en goede gedachten in te lezen was. Er was bijna niemand, die deze taal niet begreep en de

onderwijzer, die eigenlijk een dichter was, kon ze héél goed lezen.

Als die oude, wijze rechter in zijn klas kwam, werkte de meester beter en harder dan ooit, voelde hij lust om aan het achterlijke Jantje de moeilijke deelsommetjes zoo uit te leggen, dat het domme ventje ze wel begrijpen moest.

En zijn leerlingen? Och, het was of de zon opging in hun zieltjes, als de oude rechter tusschen de banken doorging. Dan grepen de handen van het woeste Sientje, die met de jongens vocht, als was zij geen meisje, de vingers van den grooten goeden man. En leien werden naar hem toegeschoven, opdat hij toch kijken zou en prijzen. En tranen glinsterden in de oogen van den onverschilligsten ruwen knaap, als de rechter knorde, omdat de meester had moeten klagen!

Die goede rechter, die beste man, ging een feest vieren en

er was over gesproken, dat de leerlingen van de school, waar hij zooveel voor deed, wat voor hem zingen zouden.

Maar niemand wist wat! Het moest iets bizonders zijn! Iets van deze arme, heel arme kinderen voor dien goeden rechter!

Toen was het plotseling of er iets fluisterde aan het oor van den jongen meester, iets in hem ging zingen. Hoe zou het ook anders gekund hebben, nu hij zóó had gekeken naar de wonderen van het leven der kleine wezentjes, hij met zóó groote liefde soesde over al die jongens en meisjes, nog nietiger dan al het nietige, waarvan de onderzoeker vertelde?

Als vanzelf greep hij naar de pen en zijn woorden schikten zich naar maat en rijm. En hij liet zijn arme leerlingetjes den dank uitspreken van hun kleine, warme hartjes, die heel dankbaar waren, omdat er zoo weinig zon in hun leventjes was en er zooveel stralen uit de fonkelende oogen van den rechter in hun armoede doordrongen.

Het was een wonderlijke nacht voor den meester, want aan zijn ooren zong ook een melodie, die er hoorde bij de woorden, en als vanzelf uit zijn pen vloeide.

'Jònge, jònge, dat is heel goed,' zeide het hoofd van de school, toen hij het gedicht las en naar de melodie luisterde. 'Hoe heb je dat zoo ineens gevonden?'

Daar kon de meester geen antwoord op geven. Dat wist hij zelf niet. Hij wist alleen, dat hij had *moeten* luisteren naar het zingende in hem. En een nog grooter wonder zou hij het gevonden hebben, als hij geweten had, dat het trillende, dat er uit was gegaan van de teere zijïge schitterende krulletjes van het kleine kindje in hem na een langen weg nog nawerkte, omdat er nu eenmaal niets van wat schoon is, verloren kan gaan.

En de leerlingen van den meester begrepen de verzen en de melodie van den meester zóó, als zij nog nooit iets gevat hadden.

Het waren toch immers zij zelven, die spraken en zongen?

De Pietjes, Mientjes en Truitjes, de Kobussen, Jantjes en Teuns zongen hun eigen leven uit in de woorden van den meester.

Zij vertelden van hun eigen kinderverdriet en kindervreugden. En door alles heen klonk er de taal van hun dankbare hartjes, die blijde waren voor elke daad van goedheid, die zich gretig wendden naar elken straal van liefde, welke er kwam uit de fonkelende, zachte oogen van den rechter.

Het was heel mooi, dat gedicht en die melodie van den meester, gezongen door de kinderen, die elk woord begrepen en voelden.

Toen kwam het feest en zooveel menschen waren er, die den rechter wilden gelukwenschen, omdat zoovelen wisten wie hij was, dat zijn huis te klein was om al zijn vrienden te bergen.

En daarom was er een zaal genomen, waar er plaats was

voor iedereen en daar konden ook de kinderen komen van de school, waar de rechter zooveel voor deed. En toen vroeg de meester of allen even wilden luisteren naar een lied, dat de kinderen voor den goeden rechter hadden geleerd.

Zij schaarden zich in rijen op een verhooging, die er was. Armoedigjes stonden zij daar, al hadden zij voor de feestelijke gelegenheid ook hun allerbeste kleeren aan. En nog armoediger leken zij, omdat er in de zaal zooveel rijke menschen waren, vrienden van den rechter.

Toen begonnen zij te zingen, de eenvoudige mooie woorden van den jongen meester, die eigenlijk een dichter was, zijn melodieën, die er den wonderlijken nacht aan zijn ooren gefluisterd hadden als stemmen, die er kwamen uit een onzichtbaar rijk van schoonheid en vrede.

En die kinderen zongen van uit hun hart. Want het was

hun eigen leven, waarvan zij vertelden, hun eigen dank van kleine, nietige wezentjes spraken zij uit, van hun eigen wereld van vreugde en verdriet verhaalden zij.

En het was den meester of hij weer in die andere zaal was, waar telkens de lichten doofden, omdat er gekeken moest worden naar een lichtend scherm. Nu was het helder dag. Maar het scheen of al die voorname menschen naar beelden keken, die zij ook nog nooit gezien hadden of bekeken met zoo groote belangstelling.

Doodstil was het in de zaal, waar het feest gevierd werd van den goeden wijzen rechter.

De kinderstemmetjes daalden en rezen, fluisterden en juichten. En toen klonk er het ééne fijne meisjesstemmetje van de kleine Hilda, in wier armoedig lichaampje een stem als van een engeltje verdwaald scheen.

Toen schreiden er menschen, die nooit goed gekeken hadden naar al die kleine, nietige wezentjes, welke er krioelen in alle straten van een groote stad.

En de oogen van den rechter fonkelden héél diep, net als groote sterren in den nacht.

En zijn vrouw vergat, dat het kleine meisje met het hooge fijne stemmetje eigenlijk maar een armoedig kindje uit een achterbuurt was en kuste het op beide wangen.

Dat werd me een feest, eerst in de zaal en later bij den goeden rechter aan huis!

De leerlingen van de school hoefden den heelen dag niet meer te leeren. Maar er kwam een goochelaar in een pak met sterren erop. Die glinsterden, als de zon maar even scheen. Van alles tooverde hij te voorschijn: kousen en krentenbollen; lintjes voor de meisjes en glazen limonade; petten voor

de jongens en reepen met chocola, die smolten in je mond.

Het was om ervan te droomen den heelen langen nacht, om er wonderverhalen van te vertellen aan kinderen uit de buurt, die er niet bij geweest waren.

Dat deden dan ook al de heel arme kinderen van de heel arme school. Hun stegen werden dien avond en dien nacht tot wijde straten, waar statige koetsen reden; hun kleine kamers werden zalen, waar de sterren van den goochelaar schitterden, die van alles tooveren kon en in hun slaap zagen zij nog het goede, wijze gezicht van den rechter met de oogen, die glansden onder de borstelige wenkbrauwen. En dan verscheen het gezicht van den jongen meester, die niets dan een groote jongen leek naast dien ouden, wijzen man.

Maar toen het reeds stil was geworden in het huis van

den rechter stond hij voor zijn raam en keek naar buiten.

In hem klonk nog steeds het fijne stemmetje van het kleine meisje uit de achterbuurt, dat gezongen had met de stem van een op aarde verdwaalde engel.

Toen vouwde de rechter de handen en voor het eerst liet hij de tranen stroomen, die hij den heelen dag bedwongen had, want niemand hoefde te zien hoe getroffen hij was, hoe dankbaar.

Nu mocht hij schreien, want niemand wist het dan de sterren boven hem. En zijn lippen prevelden een bede om een beter rechter te worden dan hij was, zoo, dat hij verdiende toegezongen te worden door het fijne reine stemmetje van het kleine meisje.

Ook de jonge meester kon niet slapen. Ook hij stond voor zijn raam.

Hij had door zijn woorden de menschen doen schreien. Dat

was een wonderlijke macht, die hem geschonken was. Zijn oogen glansden in den donkeren nacht. Zijn wangen gloeiden en zijn gedachten gingen naar zijn leerlingen, die sliepen, naar zijn kleine, arme kindertjes.

VIII.
De vreugde van den zwerver.

Maar feestdagen gaan voorbij, ook voor een rechter. Hij moest zijn werk weer gaan doen en nagaan wie straf had verdiend en wie niet.

Zoo gebeurde het, dat de zwerver voor hem gebracht werd, uit wiens leven iets verteld is in het begin van dit verhaal en van wien het beeld zoo verwrongen was door den glazen zilverachtigen bal en nog wanstaltiger was geworden door het boertje met de malle, bolle oogen, die alles dwaas maakten, wat zij ook zagen.

De zwerver werd beschuldigd van gestolen te hebben bij boer Hannes en daar hij een landlooper was en niets gedaan had dan zwerven den nacht van den diefstal, moest hij voor het gerecht komen.

Het dorp Hoogerheide, waar de diefstal gepleegd was, had geen rechtbank natuurlijk en daarom moest de zaak behandeld worden in de stad, waar de wijze rechter woonde en dit gebeurde héél kort na het feest, toen het fijne stemmetje van het meisje nog klonk in de ziel van den goeden rechter.

Nu zat de zwerver in de bank van de beschuldigden en in die van de getuigen waren boer Hannes en het boertje met de oogen, welke net zoo bol waren als het zilverachtige glas in zijn tuin.

Weer vertelde Hannes de heele geschiedenis. Hij was uitgeweest naar een bruiloft en toen hij thuis kwam, was er een kast opengebroken en al zijn zoo zuinigjes bewaarde geld was er uit verdwenen.

En het boertje deed weer het andere verhaal, van den zwerver, dien hij gezien had en welke niet eens opgekeken had, toen hij ‘hei’ tegen hem geroepen had.

‘Waarom zweeg je toen?’ vroeg de rechter met zijn zachte diepe stem aan den zwerver.

Deze keek op. Eén oogenblik waren de oogen van den rechter en den zwerver op elkaar gericht.

Toen dacht de eerste: ‘wat een arme kerel’ en de laatste moest weer denken aan zijn jeugd, die in hem geleefd had al den tijd van af den avond in Hoogerheide en al de eenzame dagen en nachten in de gevangenis.

‘Ik zag mijn jeugd weer voor mij, mijn vader en moeder,’ zei de zwerver met duidelijke stem. ‘En toen raakte ik diep in gedachten.’

Boer Hannes lachte om dat bespottelijke antwoord. *Hij* was dan ook al zijn zuinig gespaarde geld kwijt.

En het boertje met de bolle oogen grinnikte van plezier. Dat kon ook niet anders, omdat hij het liefste keek naar vette

koeien en knorrende varkens. Dat zijn beesten die er moeten zijn; anders bestonden ze niet in de groote, wijde wereld, maar wie er te veel naar kijkt, denkt ten slotte, dat alles draait om vet en spek. En zoo iemand was het boertje.

Maar de goede rechter, die in zijn hart het lied van het kleine meisje had geborgen, zei slechts met zijn vriendelijke stem:

'Zoo, en waarom moest je daaraan denken?'

'Omdat ik mij plotseling zoo heel ongelukkig voelde.'

'En toen ging hij inbreken,' riep het eene boertje.

'En toen stal hij mijn lieve geldje,' schreeuwde de ander.

'Ik vraag jullie niets,' zei de rechter met strenge stem. 'Ik ben aan het woord.'

'En waarom voelde je je dan zoo ongelukkig?' vroeg hij verder.

'Omdat ik mijn leven van nu vergeleek bij dat van vroeger en omdat het mij was of ik mijn ouders zag.'

‘Zoo,’ zei de rechter, die na het feest van alle menschen, die hij voor zich kreeg, alles nog veel beter ging begrijpen. ‘Zoo, en wat deed je daarna?’

‘Dat weet ik niet, mijnheer de rechter, ik zwierf als in een droom, tot de veldwachters mij vonden. Maar ik ben onschuldig aan dien diefstal.’

Toen ontstond er plotseling beweging in de zaal, want er was een vrouw naar binnen gekomen en die riep: ‘hij heeft het niet gedaan, mijnheer de rechter. Daar is een brief.’

Die vrouw was de zuster van boer Hannes en zij zwaaide met den brief, rood en opgewonden, omdat zij hard had geloopen om op tijd te zijn.

‘Ik geloof er niets van,’ grijnsde het boertje met de bolle oogen. Maar de waarheid uit dien brief was er ook een, zoo groot als een koe. Dus moest zij wel doordringen, zelfs tot hem.

De rechter las alles voor. De brief kwam heelemaal uit Amerika en was geschreven door een neef, die bij den boer als knecht gewerkt had. Hij had het geld gestolen en gedaan of er ingebroken was. Nu echter had hij berouw van wat hij misdreven had, vooral, omdat hij wist, dat de zwerver verdacht werd. En hij beloofde zijn oom, dat hij alles terugsturen zou.

Toen lachte boer Hannes, maar alleen, omdat hij zijn geld terug kreeg.

En het andere boertje lachte ook, maar alleen, omdat er tòch gestolen was.

En de rechter lachte ook, maar alleen, omdat hij dien armen kerel voor hem de vrijheid teruggeven mocht.

De zwerver echter lachte niet. Bleek was zijn gezicht, heel bleek, toen hij opstond en vroeg of hij nog wat zeggen mocht.

'Natuurlijk,' zei de rechter en vergenoegd wreef hij

zijn handen en zijn oogen fonkelden den landlooper tegen.

‘Mijnheer de rechter,’ zei de zwerver toen met vaste stem, ‘dien diefstal, waarvan ik beschuldigd ben, deed ik niet en het is goed, dat dit is uitgekomen. Maar ik heb van den avond af, dat ik in Hoogerheide was, altijd maar moeten denken. In de gevangenis zag ik mijzelf weer als kind en nu weet ik, dat ik heel veel deed, waarvoor ik wel straf verdien en ik kan niet gelukkig zijn, voor U mij gevonnist hebt voor alles wat ik wel deed en wat nooit is uitgekomen.’

Toen was het doodstil in de gerechtszaal, zoo stil, dat het leek of er slechts één man in was, die zwerver, die landlooper, welke met duidelijke, heldere stem alles beleed. En toch waren er de rechters, en de getuigen, en de veldwachters, en al die menschen, welke niets beters weten te doen dan voor hun plezier naar gerechtszittingen gaan.

De twee boeren alleen schuifelden op hun zitplaatsen.

Want boer Hannes wist, dat hij al het opgespaarde geld niet door louter eerlijkheid bijeen gekregen had.

En het boertje met de bolle oogen mompelde: ‘wat een gek.’ Want, verbeeld je, als hij zelf eens vertellen moest van al de keeren, dat hij op de markt koopers, die geen verstand hadden van koeien en varkens, en eieren en eenden, bedot had!

Maar de zwerver ging door met alles te vertellen en alles te belijden wat er in zijn leven verkeerd was geweest. En daarbij waren dingen, waarop de wetten, door de menschen gemaakt, nu eenmaal straf hadden gesteld. En hoe meer hij sprak, hoe meer zijn wangen zich kleurden, alsof er nieuw leven door stroomde en hoe meer zijn oogen glansden, alsof er een engel van God in hem was neergedaald.

‘Ik ga weg,’ zei boer Hannes.

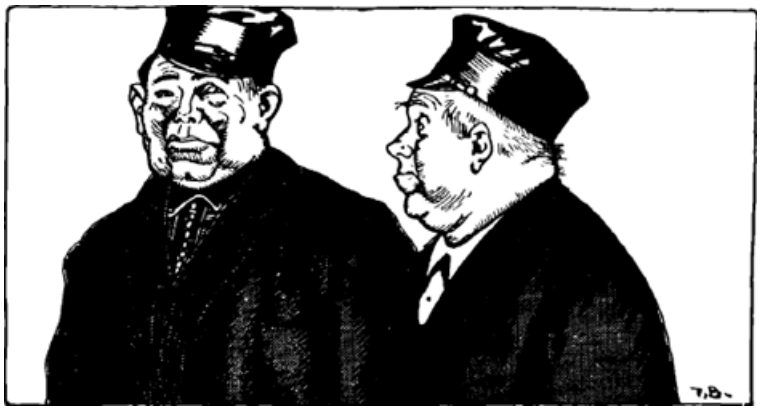

‘Ik ook,’ zei het boertje met de bolle oogen, want zij voelden zich of zij ook moesten gaan vertellen op welke wijze zij aan hun geld gekomen waren. En dat kòn toch niet! En daarom slopen zij weg en voelden zich pas rustig buiten, waar de markt

en koeien en varkens waren, en geen gerechtszaal, waar een zwerver, een landlooper, vrij gesproken had moeten worden en de dwaas alles opbiechtte, waar niemand hem naar vroeg!

Maar in die zaal had nauwelijks iemand het opgemerkt, dat de twee boertjes verdwenen. Want de landlooper vertelde rustig en met de stem van iemand, die zich steeds meer opgelucht begon te voelen.

En een van de veldwachters moest eraan denken, dat hij den vorigen avond met het kaartspel van een zijner vrienden een kwartje gewonnen had, omdat hij stilletjes in diens kaarten gekeken had. Dadelijk zou hij hem het geld teruggeven en alles eerlijk vertellen. Dat was beter, veel beter!

En onder het publiek was een jonge knaap, die op een gevaarlijken weg was. En hoe meer de zwerver beleed en biechtte, hoe bleeker hij werd, want hij moest denken aan een stil kamertje

ergens in de groote stad, waar zijn moeder tranen liet vallen op haar handen, die altijd bezig waren. En haar jongen wilde toch niet oppassen!

'Het zal veranderen met me,' zei hij stil in zichzelven en hij drukte de lippen vast op elkander, want hij wist, dat het moest en niet anders kon, nu hij naar de stem van den zwerver luisterde.

Toen was de zwerver klaar en zijn wangen hadden kleur gekregen en zijn oogen glans.

Maar voor de oogen van den rechter was een tranenfloers, waarvoor hij zich dezen keer niet schaamde en waarvan het hem niet schelen kon, dat anderen het zagen, want hij wist, dat hij dien zwerver de vrijheid niet geven kòn, omdat hij dingen bekend had, waarop nu eenmaal straf stond.

'Leid hem weg,' zei hij tot de veldwachters en dezen grepen den zwerver beet, maar niet met knellende vingers, zooals zich anders

rond polsen van veroordeelden sloten, omdat de mannen wisten dat deze schuldige er niet aan denken zou, weg te loopen.

En toen was er het ongewone schouwspel in de rechtszaal van een schuldige, die weer wegging naar de eenzaamheid van de gevangenis, maar het deed met oogen, die glansden, en veldwachters, die het hoofd bogen, omdat ze verdriet hadden.

De heele geschiedenis kwam in de krant en er waren menschen, die zeiden, dat de zwerver een groote dwaas was. Dat waren lieden net als het boertje met de bolle oogen. Maar er waren anderen, die stil werden van het heele verhaal en vergiffenis vroegen aan menschen of hun eigen geweten voor al wat zij misdeden.

Maar de goede rechter had geen rust, voor hij den zwerver in de gevangenis had opgezocht.

‘Geef mij je hand,’ zei hij tot den landlooper. ‘Ik kan je de vrijheid niet geven.’

‘Dat moet ook niet. Dat mag niet,’ zei rustig de zwerver.

‘Wij zullen de lichtste straf toepassen, die er te vinden is,’ zei toen weer zacht de rechter. ‘En begin een nieuw leven, als je weer vrij bent.’

‘Ja, ja,’ antwoordde de gevangene.

‘Kom bij mij in betrekking,’ vroeg toen weer heel zacht de rechter, ‘als je weer vrij bent. Ik kan best een tuinman gebruiken. En wij zullen elkander helpen.’

Toen glimlachte de zwerver en antwoordde slechts: ‘Bij u zal het niet moeilijk zijn het nieuwe leven te beginnen.’

‘Houd maar moed,’ zei de rechter en hij gaf den man, wien hij een straf op moest leggen, de hand en met zwaren slag viel de gevangenisdeur achter hem toe, toen hij wegging.

* * *

Dien avond was het bijna net zoo mooi weer als dien anderen, waarop deze geschiedenis begon.

Links en rechts vielen de stralen van de zon, niet tot zoo laat als toen, omdat er sedert weken waren voorbijgegaan. Haar stralen vielen in Hoogerheide en Nederheide en in de verre groote stad.

Weer zat het blonde moedertje voor haar deur en de blonde krulletjes van het kindje glansden als toen. Maar dit spitste zijn lipjes, omdat hij al een paar woordjes zeggen ging.

En in de studeerkamer van zijn vader zat Rolf, die verre zonnen nu mooi vond, omdat er een nieuwe, stralende dicht bij hem was, want midden in al zijn cijfers zag zijn vader op en lachte hem toe.

En de onderzoeker liet zijn Anneke kijken in zijn microscoop. Het meisje keek heel wijs en deed allerlei onverstandige vragen, die de geleerde met grapjes beantwoordde.

En de jonge meester, die een dichter was, schreef een verhaal over zijn arme kleine kinderen en werkte zoo ingespannen door, dat hij niet eens merkte hoe stralend schoon het buiten was.

En het arme kleine meisje, dat zong met het fijne stemmetje van een op aarde verdwaalde kleine engel, sprong met haar vriendinnetjes in de bocht van een springtouw, in de nauwe straat, waar de groote menschen schreeuwden. Maar hun hooge stemmetjes klonken boven alles uit. En zij zong:

> In, spring, de bocht gaat in,
> Uit, spuit, de bocht gaat uit.

En de kinderen hadden zoo'n plezier, dat het weer was of de steeg zich verwijdde tot een der groote lanen, waar enkel rijke menschen woonden.

En de zwerver in de eenzame cel keek naar den enkelen straal, die door het hoog getraliede venster naar binnen viel. De

cipier had hem vriendelijk goeden avond gezegd en de directeur van de gevangenis was hem een koekje komen brengen, dat diens dochtertje hem had meegegeven voor den armen gevangene, en een boek met platen van hemzelven.

En de goede rechter zocht naar de lichtste straf, die hij den zwerver opleggen moest en hij dacht aan den tijd, dat de man vrij zou komen en hij hem aan zou stellen als tuinier in het dorp, waar de rechter een buitentje had. Het was heerlijk om aan die toekomst te denken.

* * *

Maar in Hoogerheide keek het boertje met de bolle oogen naar zijn zilverachtigen glazen bal. Wie er voorbij kwam, werd tot een mal figuurtje in al het kromme.

Dat was niet de schuld van de zon, maar van den bal.

De zon wierp haar stralen op al de menschen en kinderen uit dit verhaal, maar zij speelde haar liefste spelletje met de blonde

krulletjes van het kleine kindje, vertroeteld door zijn moeder, en met het kleine meisje, dat sprong in de bocht van haar touw in de benauwde steeg en met haar zuivere stemmetje zong, omdat zij niet anders kon dan zingen en springen.